

Poměrně sebevědomě

Všudypřítomná autorčina snaha „dělat umění“ povídkám příliš neprospěla

★★★

Kdyby existovala literární soutěž o nejambicióznější prózu, prvotina Sárý Vybíralové by se dostala minimálně do užšího výběru. V jiných kategoriích by ale moc šancí neměla, přestože se autorka zdatně snažila napsat téměř sofistikované povídky. „Téměř“ však neznamená jejich nedostatečnost, ale záměr relativizovat akademické vyznění „špinou“ několika vulgarit a soft porno scén. Dokázala to obstojně, protože její stylistické schopnosti jsou na vysoké úrovni. Využívá je k řadě obrazotvorných pasáží vyplněných metaforami a přirovnáními. Občas je však těch obrazů příliš a občas se autorka nechá unést hrou se slovy, až se dostane za hranici smysluplnosti: „...ještě umyju podlahu v kuchyni, zdá se mi zase špinavá, i když jsem to dělala včera, ale na světlém líně je všechno vidět, i čas, který se zdá nebýt, kroky lidí, jejichž existence je diskutabilní.“ Až snově melancholickou atmosféru pak splétá v poslední povídce „Pevnost“, v níž se dívka rozpomíná na život v činžovním bytě a na dětské fantazie, kterými rozvíjela život sousedů.

Těší mě, že přirozeně používá spisovný jazyk a text rozsekává do holých vět jen tam, kde je to opravdu účelné. Vedle úvodního textu, který není víc než krátkým stylistickým cvičením, se formou vymykají dvě povídky. V jedné z nich dává autorka prostor střídavě dvěma ženám žijícím v jednom bytě, rozdílně komentujícími a hodnotícími jejich soužití. Druhá je experimentálnější a pohrává si s formou odborné studie, jejím hrdinou je mladý vědec. Jak se mu postupně hroutí předem daný harmonogram života, tak ubývá poznámek pod čarou, až zcela zmizí. Mírně groteskní tón této povídky je maximum, pokud jde o Vybíralové humor. Autorka zkrátka nemá potřebu čtenáře pobavit. Její témata jsou striktně vážná. Dotýkají se osamělosti, zklamání, komunikačních bariér, hledání smyslu života a vlastní identity. Zde lze vnímat ozvuky francouzského existencialismu a například povídka „Velký třesk“ reflektuje tvorbu Borise Viana, byť jeho příslušnost k existenciálnímu proudu je značně diskutabilní. Při zachycení vnitřního světa se snaží být co nejautentičtější a psychologizující, tudíž často sledujeme sebeprožívání hrdinů. Ti často žijí osamoceně, nebo se tak alespoň cítí, jsou psychicky nestabilní, až paranoidní: „Asi bych měla zamknout dveře. Přepadá mě strach, že koktavá vyděračka vezme mimoděk za kliku a propadne dovnitř. Ale kdybych jí otočila klíčem těsně za zády, hlučně a neohrabaně, možná by se prolomila dovnitř, ze vzteku, že jsem všechno slyšela. Možná by mi chtěla vypáčit z krku všechno, co jsem zaslechla, kvůli čemu jsem ztlumila rádio, všechna vykoktaná tajemství, co mi po slabikách

propadla ušima dovnitř. Vidím ji, jak mi otevírá násilím ústa a strká ruku do jícnu.“

Přestože Sára Vybíralová sem tam usiluje o formální pestrost a genderově vyváženě střídá ženské hrdinky s mužskými hrdiny, vyznívá celek poměrně nudně. Můžeme to částečně přičíst na vrub monolitu vážných témat i jejich stereotypnímu zpracování. Jako problém se však jeví především totožný způsob vyústění povídek, které jsou zásadně otevřené, tudíž bez pointy. Snad jde o snahu vzbudit umělecký dojem, výsledkem je ale spíše efekt strnulé umělosti. Když v povídce „Spoušť“ žena uteče od svého manžela s jiným mužem a na konci si uvědomí, že jí smrdí nohy, je to prostě jen hloupé a nemá cenu se tvářit, že jde o sofistikovaně promyšlenou metaforickou pointu. Upřímně, s rostoucím vědomím, že každá další povídka skončí podobně, klesá chuť číst dál. Prvotina Sárý Vybíralové budí rozpaky. Na jedné straně je tu dobrá stylistka, na druhé straně však spíše kalkulující než skutečně o něčem píšící.

Pavel Portl

Sára Vybíralová: Spoušť, Host, Brno 2015